

Rostislav Iščenko: 22. ČERVEN - DEN, KDY NĚMCI PROHRÁLI DRUHOU SVĚTOVOU VÁLKU

- CZ24 News | 23. června 2023

22. červen je pro náš lid tragickým dnem. V tento den byla zahájena operace Barbarossa, plán na bleskovou (během dvou a půl měsíce) porážku Rudé armády a následné zničení SSSR a většiny jeho občanů. V tento den začala Velká vlastenecká válka, která přinesla každé sovětské rodině nejméně jednu smrt.

Mnoho rodin však utrpělo mnohem větší ztráty. Tisíce, desetitisíce rodin zcela zmizely a nikdo po nich nezůstal.

“Všichni Savičevovi zemřeli. Zůstala jen Táňa”, která o dva a půl roku později také zemřela, je jen jedním, nejznámějším příkladem rodinné tragédie. Kolik rodin zemřelo v Leningradě během blokády! Kolik rodin uhořelo v běloruských vesnicích zničených banderovci a pobaltskými trestnými oddíly? Kolik rodin zemřelo během okupace hlady, kolik jich bylo zastřeleno? Oslavili jsme 78. výročí Velkého vítězství, ale sčítání padlých v této válce ještě neskončilo. 20, 25, 27 milionů – kolik jich nakonec bude?

Příčiny porážek v tažení v roce 1941 byly již dávno podrobně rozebrány. Tezi o náhlém útoku a drtivé převaze nepřitele jako hlavní příčině už nevěří ani děti. K žádnému náhlému útoku nedošlo už jen proto, že vojska Baltského vojenského okruhu dostala rozkaz začít krýt hranice už 18. června 1941. Současně se k velitelům okruhu dostaly informace, že Němci plánují útok na 22. června. Dokonce, i kdybychom předpokládali, že všichni ostatní se o chystaném útoku dozvěděli až ze Žukovovy a Timošenkovy směrnic vydané v noci na 22. června, jež pronikla na všechna velitelství sborů, k většině divizí i k mnoha plukům, nehledě na to, že spojení v Běloruském vojenském okruhu už bylo přerušeno diverzanty.

Ještě před mobilizací měla Rudá armáda 5,5 milionu mužů, wehrmacht (který byl rovněž ve válce s Británií a měl ve Francii více než dvacet divizí) měl 7,5 milionu. Sovětské uskupení v pohraničních okresech čítalo 3,2 milionu mužů, zatímco wehrmacht měl asi o milion více. SSSR převyšoval Němce v tancích 3,6krát (měl ve svém tankovém a mechanizovaném sboru 1900 tanků T-34 a KV, kterým se Němci nemohli rovnat), v letadlech 2,2krát (německé stíhačky Bf-109 sice převyšovaly všechny sovětské modely, ale ne o tolik, aby s nimi nebylo možné bojovat. Německé letectvo nikdy nedosáhlo absolutní letecké převahy na celé frontě, i když na hlavních směrech ji mohlo zajišťovat až do roku 1943). V dělostřelectvu převyšoval SSSR Německo - 1,4krát (v kvalitě bylo sovětské dělostřelectvo silnější než německé po celou dobu války).

Přesun vojsk z Dálného východu a Střední Asie na Západ pokračoval po celé léto. Kromě toho bylo do konce roku 1941 mobilizováno 14 milionů lidí (nepočítaje milionové lidové milice a bojovníky stíhacích praporů). Z nich bylo do poloviny července (před katastrofálními porážkami Rudé armády u Kyjeva a také u Brjanska a Vjazmy) mobilizováno asi sedm milionů. Do této doby (poloviny července) činily ztráty Rudé armády více než čtyři sta tisíc padlých a více než dvě stě tisíc zraněných (jedná se především o ztráty Západního frontu v bojích o Bialystok a Minsk).

V polovině léta tak wehrmacht a jeho spojenci neměli ani obvyklou početní převahu. Připomínám, že Německo již provedlo mobilizaci a armádu mohlo doplňovat pouze branci z následujícího roku (úplná

mobilizace začala až v roce 1944).

Hlavním vyvrácením teorie “překvapivého útoku” je však tažení z roku 1942. SSSR dosáhl v zimních bojích v letech 1941/42 působivých (i když někdy kontroverzních) vítězství. Rudé armádě se podařilo dosáhnout početní převahy a její techniku vyřazenou v roce 1941 nahradily vnitřní okruhy, landlease a továrny (Stalingradský traktorový závod, Kirovův závod v Leningradě), které nezastavily výrobu ani kvůli evakuaci.

Sovětské vrchní velení si samo vybralo dobu a místa pro jarně-letní útočné tažení. Všechny útočné operace skončily porážkami a Němci zahájili strategickou ofenzivu na jižním křídle (na Stalingrad a na Kavkaz). Nakonec boj o iniciativu pokračoval až do poloviny roku 1943 a teprve během bitvy u Kurska dosáhla Rudá armáda rozhodujícího průlomu. Němci se již nikdy nepokusili o strategickou ofenzivu na východní frontě a omezili se na strategickou obranu s občasnými bolestivými, ale nikoliv fatálními protiúderými.

Rudé armádě trvalo dva roky, než se naučila bojovat. Není ostuda to přiznat. Francouzská armáda byla v roce 1940 považována za nejlepší na světě. Pomáhala jí belgická armáda, nizozemská armáda a britský expediční sbor (kumulativně jedenapůlkrát větší než spojenecké síly). Spojenecké síly (britské a francouzské) byly již šest měsíců předtím mobilizovány a nasazeny na frontě. Přesto Němcům trvalo jen pouhý měsíc, aby zlikvidovali celou strategickou sílu Západu během jediné operace (teprve v roce 1944 – a jen s americkou pomocí – se Britové dokázali znovu vylodit na kontinentu, zatímco hlavní síly wehrmachtu byly v té době vázány na východní frontě).

Naše porážky v prvním roce války by nás měly bolet, ale neměli bychom se za ně stydět. Čelili jsme skutečně nejsilnější válečné mašinérii, jakou kdy lidstvo ve své historii postavilo. A nám se podařilo tento stroj zničit. Německo už nikdy nebude mít takovou armádu, jakou mělo v roce 1941.

Pokud jde o teorii “překvapivého útoku”, “překvapivost” znamenala pouze první tři nebo čtyři dny války. Pak vstoupily do hry další faktory: nepřipravenost velitelského sboru na vedení existujících formací, nekompletnost mnoha mechanizovaných a tankových sborů, jejich nevyvážená struktura, neustálé problémy s komunikací, neschopnost koordinovat a organizovat akce na bojišti mezi různými druhy vojsk a různými jednotkami, příliš vpředu vyvedené frontové sklady, které téměř okamžitě padly do německých rukou na západním směru, fatální ztráta kontroly nad vojsky ze strany velitelství. Každý z těchto faktorů jednotlivě nebyl rozhodující, ale dohromady tvořily základ sovětských porážek v letech 1941-1942.

Musíme dát za pravdu sovětské historické vědě: naprosto všechny údaje a fakta týkající se období příprav na válku, jejího začátku a neúspěchů v prvních dvou letech byly vždy veřejně dostupné a vojenští historici je již dávno analyzovali. Teorie “překvapivého útoku”, která byla v příkrém rozporu s těmito čísly a fakty, byla použita jako propagandistické klišé (pro veřejnou, nikoli vědeckou potřebu), protože SSSR nemohl připustit, aby vyspělá armáda prvního dělnicko-rolnického státu na světě byla na moderní válku připravena hůře než armáda imperialistického predátora. Nehodilo se to do ideologického rámce.

Ve skutečnosti se SSSR připravoval na válku lépe než Německo. Byla provedena tajná mobilizace. Armáda se za pět let před válkou početně rozrostla třikrát, za deset let desetkrát. Armáda byla technicky nejlépe vybavená na světě. Hitler nechtěl věřit své zpravodajské službě, která mu hlásila počet sovětských tankových vojsk. Přitom Abwehr špatně počítal a uvedl číslo dvakrát podhodnocené (12 tisíc oproti více než 25 tisícům ve skutečnosti). Ale ani ve 12 tisíc Hitler nevěřil. Nedokázal si představit, že by je sovětský průmysl dokázal vyrobit.

Nakonec to byl právě průmyslový potenciál, připravený před válkou, který sehrál rozhodující roli

při dosažení vítězství. Němci byli silným nepřítelem. Naše tanky a letadla hořely stejně jako německé a před rokem 1943 zničili více našich strojů, než sami ztráceli. Sovětský průmysl, evakuovaný a rozmístěný na Sibiři a Uralu do poloviny roku 1942, však dokázal vyprodukovat více techniky než Říše s celou jí podřízenou Evropou.

Dokud jsme ztráceli více, doháněli jsme ztráty výrobou. Když začali ztrácet víc Němci, ukázalo se, že jejich výroba nedokáže zvýšené ztráty vyrovnat.

Dovolte mi to znovu zdůraznit, protože je to důležité. Všechno, co fungovalo za války, bylo vytvořeno před válkou. Kdyby tyto továrny se svým vybavením, vyškolenými, kvalifikovanými dělníky, týmy konstruktérů se všemi těmi konstrukčními kancelářemi neexistovaly, nebylo by co evakuovat.

Proto byla snaha sovětského vedení oddálit vypuknutí války na co nejdelší dobu zcela rozumná. Každý měsíc navíc, každý rok, posiloval nejen armádu, ale i týl, a bez týlu se války jednoduše vyhrávat nedají.

V roce 1941 došlo k zajímavé geopolitické situaci.

Za prvé, Hitler nedokončil bitvu o Británii. Útok na SSSR byl za těchto okolností sebevražedným hazardem. Německé generály pronásledoval už od roku 1914 neustálý přízrak války na dvou frontách. Mnozí z nich dostatečně adekvátně odhadli schopnosti Rudé armády. Podle vzpomínek většiny německých vojenských velitelů měla nálada v nejvyšších štábech před útokem na SSSR daleko k oslavám. Vojáci možná doufali v další snadnou jízdu, ale generálové očekávali obtížné tažení a vítězstvím si zdaleka nebyli jisti.

Za druhé, vzhledem ke státnímu převratu v Jugoslávii, který vynesl k moci protinacistické síly, a k porážkám italských vojsk ve válce s Řeky musel Hitler (v zájmu vyřešení balkánské krize) přesunout termín útoku na SSSR z 10.- 15. května na 15.-20. června. Ani do 22. června však nedorazila do prostoru nasazení celá druhá armáda skupiny armád Střed, která byla na cestě z balkánského prostoru. Ztráta měsíce a půl suchého období znamenala, že Barbarossa bude provedena v krátkém termínu, nebude žádná časová rezerva a jakákoli náhoda může ohrozit blitzkrieg. A ve válce vždy dochází k náhodám. Pokud by Němci neporazili SSSR během blitzkriegu, nemohli vyhrát vůbec, prostě jim chyběly zdroje.

Za třetí, samotná délka a hloubka operačního prostoru znamenala, že wehrmacht nebude schopen udržet odpovídající hustotu vojsk a techniky na celé frontě. Dokud probíhaly manévrovací boje, nebylo to tak hrozné (krize byla překonána manévrováním); jakmile se frontová linie stabilizovala, stal se nedostatek vojáků nepřekonatelným faktorem porážky. V listopadu 1941 Kleist nedokázal udržet Rostov na Donu, obsazený 1. tankovým uskupením, protože neměl dostatek vojáků na krytí hloubkového levého křídla. V roce 1942 byla mezi skupinou armád A, deroucí se na Kavkaz, a skupinou armád B, postupující na Stalingrad a Voroněž, třísetkilometrová mezera, kterou kryla jediná 16. motorizovaná divize 4. tankové armády. Stejný nedostatek vojáků nutil Weichse (velitele skupiny armád B) krýt křídla Paulusovy 6. armády rumunskými armádami, nestabilními v obraně.

Němci vsadili na dobrodružný plán, jehož případný neúspěch odsoudil operaci Barbarossa k neúspěchu a wehrmacht k porážce. Protože rozvrat (z hlediska načasování nasazení) začal ještě před zahájením bojových operací, mohlo Německo tuto válku vyhrát jen zázrakem.

Německým generálům a vojákům je však třeba přiznat i zásluhy. Bojovali obratně a obětavě a udělali vše pro to, aby tohoto zázraku dosáhli. Byli velmi silným a nebezpečným nepřítelem. Ale jak napsal Sun Tzu, "kdo nemá šanci, ten nevyhraje". Vzhledem ke všem politickým, geografickým, demografickým, ekonomickým a dalším faktorům neměli Němci skutečně žádnou šanci. Proto nebyla

nálada na německém vrchním velitelství 22. června 1941 nikterak radostná. Válku proti nám měla vést plejáda výjimečných vojevůdců, kteří byli plně schopni rozpoznat neřešitelnost úkolu, před nímž stáli.

Před 22. červnem 1941 mělo Německo teoretickou možnost porazit Brity, obsadit britské ostrovy, obsadit i severní Afriku a přes Írán se přesunout do Indie, kde se setká s Japonci. Je zřejmé, že SSSR a USA by takové úspěchy mocností Osy vnímaly jako hrozbu a uzavřely by obranné spojení, k němuž by se připojila přeživší britská dominia (Kanada, Austrálie, Nový Zéland, Jihoafrická unie). Je však nepravděpodobné, že by za těchto okolností Washington a Moskva vstoupily do války s Německem z vlastní iniciativy. Vzájemně zablokovaná geopolitická pozice by se mohla vytvořit na dlouhou dobu a v tomto bipolárním světě, na rozdíl od toho, který vznikl po roce 1945, by na jedné straně stál SSSR a USA a na straně druhé současná EU a Japonsko. Oba bloky by se fakticky ocitly mimo vzájemný dosah.

Hitler však učinil jednoduché, zcela povrchní rozhodnutí – porazit SSSR v jednom krátkém tažení a rozhodnout tak o osudu celé světové války. Nemaje – na rozdíl od svých generálů – odpovídající vzdělání, spoléhal jen na svou intuici a nedokázal posoudit v plné míře riziko, které podstoupil omráčen již dosaženými úspěchy. Nebyl schopen si uvědomit rozměry a neřešitelnost úkolu, který od německé válečné mašinérie požadoval. Riskoval – a dle očekávání i prohrál.

Válečná mašinérie wehrmachtu se dlouho tvrdošíjně vzpírala, otálela, ale přesto se snažila úkol splnit, až se ze samé námahy zhroutila.

Ale 22. června 1941, v den letního slunovratu, vojáci a velitelé Rudé armády, umírající pod německými bombami a granáty, narychlo zaujímající obranu a snažící se navázat spojení s velitelstvím a sousedy, nevěděli a nemohli vědět, že strategické propočty sovětského vedení jsou správné, že Hitler se mýlí a porážka Německa je nevyhnutelná. Prostě plnili svou povinnost, zadržovali nepřítele, někdy o hodinu, někdy o den, a nakonec narušili i harmonogram operace Barbarossa.

A zatímco vojáci svou vlastní krví ničili německé válečné dobrodružství, jejich ženy a děti, jejich otcové a matky vyráběli v dílnách, které předtím oni sami opustili, granáty a tanky a vyraželi do polí, takže na frontě nic nechybělo – ani potraviny, ani technika.

A to byla zásadní Hitlerova chyba. Hitler počítal s rychlou demoralizací sovětské společnosti, postavené tváří v tvář nevyhnutelným počátečním porážkám Rudé armády, s rozkošem v zemi a pádem vlády dříve, než budou zcela vyčerpány prostředky odporu. Tak tomu bylo v České republice, tak to proběhlo v Polsku, a stejně i ve Francii.

To se však v SSSR nestalo. V Rusku k tomu nikdy nedocházelo. Od Batije po Tochtamyše a od Stefana Batoryho po Napoleona platilo, že čím strašnější nepřítel, tím silnější konsolidace Rusů. Němci v roce 1941 byli nejsilnějším a nejobávanějším nepřítelem v dějinách. Nepřítel jistý si svou silou, inspirovaný mnoha předchozími vítězstvími, nepřítel, který neměl kam ustoupit, protože porážka v tažení roku 1941 by znamenala pro Německo následnou zaručenou porážku nejen ve Velké vlastenecké válce, ale v celé druhé světové válce, zaručený krach nacistického režimu. A tak se Němci pokoušeli „vjet do vítězství“ za pomoci opojení z psychického zhroucení národa, který byl náhle konfrontován s brutální válkou. A narazili – narazili na nečekaný klid podpořený sebedůvěrou Rusů, kteří dokonce ani v červnu 1941 nepochybovali o tom, že zvítězí, a byli připraveni za toto vítězství zemřít.

Tvůrce německé vojenské moci, pruský král Fridrich II., kdysi řekl, že nestačí ruského vojáka zabít, ale že je ho třeba při zabíjení ještě postrčit, aby padl. V červnu 1941 dostali Fridrichovi nástupci

příležitost přesvědčit se o tom na vlastní kůži. Přesvědčili se a byli zděšeni. Již v srpnu se z dopisů německých vojáků vytratily hrdinské tóny, začali si stěžovat na útrapy a hrůzy války, která poprvé v celé své zuřivosti zasáhla armádu, jež dobyla celou Evropu.

Nyní nejen generálové, ale i vojáci pochopili, jak obrovský úkol před nimi stojí. Dokonce i Hitler řekl, že by tuto válku nezačal, kdyby věděl, kolik tanků má SSSR. Určitě by ji začal (k této války směřoval cíleně), ale už samotný fakt takového prohlášení je příznačný.

Uvědomění si rozsahu problému však přišlo příliš pozdě. Začala operace Barbarossa. Začala Velká vlastenecká válka sovětského lidu. Nacistické Německo v ní skončilo. Trvala čtyři roky a byla zaplácena desítkami milionů mrtvých, než Hitler uznal porážku a zastřelil se. Ale už 22. červen 1941 předznamenal, že výstřel v bunkru pod říšským kancléřstvím 30. dubna 1945 byl spíše otázkou času než samotného principu.

Dobrodružství může přinést taktická vítězství. Ale strategicky, v dlouhých časových úsecích a s využitím všech dostupných zdrojů, vždy vítězí přesná kalkulace. Problém s kalkulací ale spočívá v tom, že při propočítávání dobrodružnosti takových dobrodružství se často nechce věřit tomu, že by se někdo odvážil a dopustil tak očividného hazardu. Pak to vede ke zbytečným obětem, i když na celkový výsledek to nemá žádný vliv, neboť "kdo nemá šanci, ten nevyhraje".

Hitler žádnou šanci neměl. Mohl zabít mnoho lidí a mnoho jich také zabil. Ale aby vyhrál, musel by zabít všechny, přinejmenším v SSSR. A tento úkol byl i nad jeho síly.

Mnozí se však i nadále nechtějí poučit z chyb druhých. A tak zde máme nové dobrodruhy, kteří byli našimi spojenci v roce 1941. Znovu se pokoušejí přehrát historii a velmi se diví, když dojdou ke stejnému výsledku jako neúspěšný rakouský umělec, který před 82 lety rozpoutal nejstrašnější válku v dějinách, válku, která nakonec pohltila jeho, Říši i wehrmacht.

AUTOR: Rostislav IŠČENKO

[ZDROJ](#)

Překlad: PhDr. Jana Görčošová/Nová Republika